

Я.Р. Самуйлік (г. Брэст, Беларусь)

ВЁСКА ЗАВЯЛЁЎЕ ДРАГІЧЫНСКАГА РАЁНА: ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ, АСАБЛІВАСЦІ ГАВОРКІ

Вёска Завялёўе размешчана за 9 км на паўночны захад ад раённага цэнтра г. Драгічына. Паводле С. Выслауха, згадваецца ў пісьмовых помніках XVI ст. У 1783 г. Завялёўе ў складзе Брашэвіцкай воласці (з'яўлялася ўласнасцю каталіцкай царквы і адносілася да Брашэвіцкай рымска-каталіцкай парафіі). У 2005 г. тут налічвалася 206 жыхароў і 94 гаспадаркі [2, с. 274; 8, с. 525].

Дыялектны матэрыял у в. Завялёўе (мясц. назва: *Zav'ıl'ıv'ıe*; жыхары: *zav'ıl'ıv'ıce*, *zav'ıl'ıv'ıcy*, *zav'ıl'ıv'ıka*) быў запісаны ў сакавіку-красавіку 2004 г. ад мясцовых жыхароў Млынчык Софii Нічыпараўны, 1928 г. нараджэння, і Берднік Софii Філіпаўны, 1933 г. нараджэння. Для запісу дыялектнага матэрыялу намi была выкарыстана праграма лінгвістычнага атласа «Гаворкі Выганаўскага Палесся. Фанетыка. Марфалогія. Лексіка», а таксама т. зв. новая праграма: «Як у вас гавораць?» [10, с. 14–18].

Разгледзім найбольш значныя фанетычныя, марфалагічныя і лексічныя адметнасці гэтай гаворкі.

Даследуемай гаворцы характэрны пяціфанемны склад асноўных галосных гукі [a], [e], [o], [y(u)], [y]. Істотнай асаблівасцю дадзенай гаворкі ў першую чаргу з'яўляецца оканне, г.зн. захаванне гістарычнага *o ў націскных складах пасля цвёрдых зычных: *дорóha*, *корóva*, *молоко́*, *сіно́*, *высо́ко*, *літо́*, *жéто* і інш.

Адна з найбольш яркіх і выразных адметнасцей націскага вакалізму вывучаемай гаворкі – гэта рэалізацыя галоснага [a] на месцы этымалагічных *e, *h: *бáроh*, *вáчур*, *до мина́*, *пáршы*, *мад*, *дáрыво*, *тыпáр*, *дан'лад* 'ледзь', *идáт*, *нысáт* 'ідзе, нясе', *вычáра* 'вячэра', *лáтате*, *лáтайут* 'лятаць, лятаюць' і інш. [4, с. 25–27; 5, с. 218; 6, с. 209–211].

Наступнай вельмі паказальнай і значнай асаблівасцю раглядаемай гаворкі з'яўляецца вымаўленне гукі [e] ў адпаведнасці з гістарычнымі *y, *ı ў націскных і канцавых адкрытых паслянаціскных складах пасля цвёрдых зычных: *сен*, *рэба*, *волé*, *ме* 'мы', *хрыбé* 'грыбы', *вэ́ный*, *помéю*, *пел*, *меш*, *вэсы́нав*, *по́хрыбé* 'скляпы', *хлывé*, *жéто*, *робéте*, *мэска*, *пысáте*, *ловéте*, *забырáте*, *ходéте*, *косéте*, *нэ́вка*, *лэ́на*, *ходéле*, *лэ́те*, *колé* і інш. Аднак у пераднаціскных, часам у паслянаціскных складах у акрэсленых пазіцыях зафіксаваны галосны [y]: *вытá* 'вы', *хрыбé* 'грыбы', *бычóк*, *высо́ко*, *пысáте*, *забырáте*, *зыма́*, *вэ́ный*, *вэсы́нав*. Гук [e] ўжываецца таксама на месцы этымалагічных *e, *h, *a ў складах пад націскам пасля мяккіх зычных: *пор'édок*, *мн'éсо*, *помн'éw*, *бойéwс'а* 'баяўся', *ж'éw*

у ус'іме 'жала з усімі', ж'ер, ж'эба 'жаба', ш'эпка і інш. [4, с. 25–27; 5, с. 218; 6, с. 209–211].

Яшчэ адна з найбольш адрозных і спецыфічных адметнасцей даследуемай гаворкі ў галіне вакалізму – гэта наяўнасць галоснага [u] пасля цвёрдых зычных пераважна ў наступных умовах: у адпаведнасці з націскным гістарычным *h: лис, сіно, сних, віт'ор, літо і інш.; на месцы этымалагічнага *o ў новых закрытых складах пад націскам звычайна пасля губных зычных: виз, вил, бил'ш, вин, підыш, кин' натурлыны 'конь натурысты' і інш.; у гістарычных спалучэннях *гы, *кы, *хы, што ўзніклі пры ўтварэнні поўных форм прыметнікаў: доўхи, коротки, тонки, тэхі. Аднак пераважна пасля прэдняязычных у адпаведнасці з націскным *h могуць вымаўляцца гукі [i], [y], на месцы *o ў складах пад націскам – галосны [ы]: з'іл'л'е, нас'ін'н'е, ц'іха 'палатняя коўдра', м'ісц'е, хрых, порызав; ныс, стыл, корыўка і інш. Гук [u] верхняга пад'ёму сярэдняга рада (сярэдні паміж галоснымі, што абазначаюцца літарамі і і ы; ён прыкметна больш прэдня за гук [y] ў гаворках асноўнага масіву беларускай дыялектнай мовы, больш блізкі да яго варыянта [i] пасля мяккіх зычных) [4, с. 25–27; 5, с. 218; 6, с. 32, 151–152, 209–211].

Выразнай асаблівасцю разглядаемай гаворкі з'яўляецца рэалізацыя галоснага [ы] ў першым пераднаціскным складзе ў наступных пазіцыях: на месцы этымалагічных *e, *h пасля губных зычных: высна́, быда́, выдро́, мышо́к, пысо́к; на месцы гістарычных *e (*ь) пасля этымалагічных *c, *з, *т, *н, *д: сыло́, зымл'е́, тыпа́р, нымá, дын'о́к [6, с. 151].

Яшчэ адна з найбольш значных прыкмет дадзенай гаворкі – гэта вымаўленне гука [a] ў адпаведнасці з гістарычным *ę ў пераднаціскных складах у словах тыпу вз'алá, хл'адíw.

І нарэшце, істотных асаблівасцю вывучаемай гаворкі ў галіне вакалізму з'яўляецца наяўнасць галоснага [o] на месцы націскага і паслянаціскага этымалагічнага *e адпаведна ў наступных лексемах: дал'о́ко, ав'о́с, ба́рох, але ва́чур.

Найбольш яркая і паказальная адметнасць сістэмы кансанантызму даследуемай гаворкі – гэта рэалізацыя толькі цвёрдых зычных у наступных умовах: губныя цвёрдыя перад гістарычнымі *e (ва ўсіх пазіцыях), *h (у ненаціскных складах), *і, этымалагічныя *c, *з, *т, *н, *д, *л – перад гістарычнымі *e (*ь), *і: высна́, ба́рох, ва́чур, домына́, па́ршы, быда́, выдро́, мышо́к, пысо́к; робё́те, ме́ска, пыса́те, ловё́те, забыра́те; сыло́, зымл'е́, тыпа́р, нымá, дын'о́к; ходе́те, ко́сете, зыма́, нёўка, лё́па, ходе́ле, лё́те, ко́ле. Аднак перад націскным *h зычныя як цвёрдыя, так і мяккія: лис, сіно, сних, віт'ор, літо, хрых, порызав, з'іл'л'е, нас'ін'н'е, ц'іха 'палатняя коўдра', м'ісц'е, перад *o ў новых закрытых складах пад націскам – цвёрдыя: виз, вил, бил'ш, вин, підыш, ныс, стыл, корыўка і інш.

Характэрнай асаблівасцю дадзенай гаворкі з'яўляецца таксама авярджэнне этымалагічных «паўмяккіх» *д', *т' перад *е, *і, гістарычных мяккіх *д', *т' перад *h: *дан', тындр, тэхо, ходэте; дид, тин'*. Этымалагічны ж мяккі *т' захаваўся на канцы дзеясловаў у форме трэцяй асобы адз. і мн. ліку: *винходыт', носыт', вонé ход'ат', нос'ат'*.

Істотная адметнасць разглядаемай гаворкі – гэта захаванне цвёрдых заднеязычных у гістарычных спалучэннях *гы, *кы, *хы, што ўзніклі пры ўтварэнні поўных форм прыметнікаў, а таксама ў пазіцыі перад галосным [e] у прыметніках ніякага роду адзіночнага ліку: *дówhи, корóтки, тóнки, тéхи, доўhe, корóтке, тéхе*.

Выразнай асаблівасцю вывучаемай гаворкі з'яўляюцца як цвёрдыя, так і мяккія этымалагічныя зычныя *р, *ж, *ш, *ч, *ц у пэўных пазіцыях: *hрых, порызаw, hрад^m, жéто, на мыжы, жырыбé 'жараба', ожéна 'ажыны', жабé квáкайт', лукашы 'буякі, дурніцы', вул'шéна 'вольха, алешына', hóче, чыпéте 'чапаць', падчырыца 'падчарыца, падчарка', чырын' 'чарэнь', цеп, хлóпце, молодéца, हुлыца 'вуліца' і пор'эдок, ж'éла з ус'іме 'жала з усімі', ж'ер, ж'éба 'жаба', ш'епка, быч'элко 'пугаўё (драўлянае дзяржанне, да якога прымацоўваецца пуга)', ц'іvка, ц'ац'ка і інш. [4, с. 25-27; 5, с. 218; 6, с. 152].*

Вельмі значная адметнасць даследуемай гаворкі – гэта зычны [ʋ], што паходзіць з *в, *л. У пазіцыі перад галосным ён рэалізуецца ў губназубны [v]: *váта, vóда, vit'ор, вылкé, плыву́, свободны* і інш. Ужываюцца губназубны [v] і ў пачатковым становішчы перад зычнымі: *vз'алá, v хáте, v лісе, v пóле* і інш. Аднак у пазіцыі пасля галоснага гука перад зычным і ў канцавым становішчы зычны [ʋ] (< *в, *л) пераважна даў рэфлекс губнагубнога [w], часам – паўгалоснага [j]: *лáwка, прáwда, дówhи, купéw, доўhe, кішка м'аўкайе, м'аўчéт' 'кошка мяўкае', тоўча 'таўчоная бульба (пюрэ)'* [5, с. 218; 6, с. 153].

Яркай і паказальнай асаблівасцю дадзенай гаворкі з'яўляецца вымаўленне фарынгальнага (глотачнага) зычнага [h]: *хусты́, hóрод^m, хурóк, had'ука, hрад^m, дорóha, з нohé, бáроh* і інш. [6, с. 153].

Адрозная адметнасць вывучаемай гаворкі – гэта частковае аглушэнне звонкіх зычных у канцавым становішчы, а таксама ў сярэдзіне слова перад глухімі: *дуб^m, виз^c, ныж^ш, hóлод^m, кáз'ка, загáд'ка, हुб'ка, ныж^шка, коц'уб'ка 'качарга'*. Часам ў падобных умовах звонкія зычныя захаваліся: *дид, падчырыца 'падчарыца, падчарка', подсты́ж'іе 'месца, дзе стаяў стажок'*.

Яшчэ адной істотнай асаблівасцю разглядаемай гаворкі з'яўляецца фанетычнае падаўжэнне зычных у інтэрвакальным становішчы на месцы гістарычнага спалучэння «мяккі зычны + вj»: з'і'l'е, нас'ін'н'е.

І нарэшце, значная і выразная адметнасць даследуемай гаворкі ў галіне кансанантызму – гэта пашырэнне ў пераважнай большасці слоў

ерад галоснымі [o], [a], [y] пратэтычнага [h]: *хóстры, хóсын', хóче, хорáте, ны́ходно́, харабэ́на* 'рабіна', *хулы́ца* 'вуліца', але *вул'шэ́на* 'вольха, аleshына', *ану́ча, óзиро*.

Характарызуецца дадзеная гаворка і сваімі граматычнымі асаблівасцямі.

Назоўнікі мужчынскага і ніякага роду адзіночнага ліку другога скланення з мяккай і зацвярдзелай асновай у творным склоне зафіксаваны канчаткам *-ом*: *кон'óм, рубл'óм, й'цóм*.

Назоўнікам жаночага і мужчынскага роду адзіночнага ліку першага другога скланення з асновай на зацвярдзелы зычны ў месным склоне ўласцівы канчаткі *-ы, -і*: *на дворы́, на мыжы́, на кон'ц'і*.

Назоўнікі жаночага, мужчынскага і ніякага роду адзіночнага ліку першага і другога скланення з цвёрдай і мяккай асновай ў месным склоне ўмаўляюцца з канчаткамі *-е, -ове*: *в хáте, в лі́се, в по́ле, в нóсове*.

Формы клічнага склону агульных назоўнікаў і ўласных імёнаў жаночага роду адзіночнага ліку адзначаны з канчаткам *-о*: *ма́мо, ба́бо, Ва́л'о, Над'о, Ма́н'о*.

Назоўнікам жаночага роду множнага ліку першага скланення родным склоне характэрны нулявы канчатак: *ныма́ баб, хат, стрых*.

Назоўнікі мужчынскага роду множнага ліку другога скланення давальным склоне ўжываюцца з канчаткам *-ум*: *л'уд'ум, кон'ум*.

У назоўным склоне мужчынскага роду адзіночнага ліку прыметнікі становішчы не пад націскам пашыраны з канчаткам *-ы*, пад націскам – канчаткам *-ей*: *добры́, хорóшы, нóвы, молодéй, старéй, малéй*.

Яркая і адрозная адметнасць прыметнікаў вывучаемай гаворкі – гэта зв. «сцягнутыя» аднаскладовыя ненаціскныя канчаткі *-а, -е* ў назоўным склоне адзіночнага ліку жаночага і ніякага роду: *но́ва, добра́, нóве, со́д'од'ке, хорóше*. Аднак пад націскам прыметнікі ў падобных умовах маюць ут поўныя двухскладовыя канчаткі *-айа, -ойе*: *молода́йа, старáйа, моло́дойе, старóйе*.

Інфінітыў дзеясловаў з асновай на галосны зафіксаваны з фанемачным варыянтам старажытнага суфікса *-ц'і -те*: *ходéте, робéте, спáте*.

Дзеясловам першага і другога спражэння ў трэцяй асобе адзіночнага множнага ліку ўласцівы канчаткі *-ат', -ыт', -ут', -ат'*: *вин идáт', ны́д'ат', ходы́т', нóсыт', вонé идут', ны́сут', ход'ат', нóс'ат'* і інш.

Зваротны дзеяслова ў разглядаемай гаворцы адзначаны з постфіксам: *-с'а умыва́тыс'а, бра́тыс'а, робéтыс'а, зва́тыс'а, бойы́с'а, купáйыс'а, бойéўс'а, купа́ўс'а, шос' зробéлос'а*.

Значная і паказальная асаблівасць даследуемай гаворкі – гэта захаванне ў інфінітыве з асновай на [к] старажытнай формы на *-чы* (фанема – *-че*) з націскам на канчатку: *пычé, сычé*. У форме ж трэцяй асобы множнага ліку цяперашняга часу названая дзеясловы маюць у аснове пе-

рад канчаткам таксама зычны [ч]: *пычут'*, *сычут'*. Аднак дзеясловы з асновай на [h] у акрэсленых граматычных формах адпаведна аднаўляюць і захоўваюць гэты зычны: *стрэ́нче*, *стры́хут'* [1, с. 316–318; 6, с. 155; 13, с. 64, 116, 185–186].

Разгледзім яшчэ шэраг найбольш выразных і паказальных адметнасцей дадзенай гаворкі. Назоўнік *чоботы* [боты] у месным склоне множнага ліку ўжываецца з ненаціскным канчатках *-ух*: *у чобот'ух*. Асабова ўказальныя займеннікі трэцяй асобы мужчынскага, жаночага і ніякага роду адзіночнага і множнага ліку *ён*, *яна*, *яно*, *яны*, уласна-асабовыя займеннікі другой асобы множнага ліку *вы*, няпэўныя займеннікі *нешта*, а таксама займеннікі, злучнікі і часціцы *што* выступаюць у своеасаблівых лексікаграфматычных формах: *вин*, *вона*, *воно*, *вонё*; *вътá*; *шос'*; *шо*. Азначальнаму займенніку *ўсе* ў выразе *жэ́ла жы́та з ус'і́мі* ўласцівы наступныя фанематычныя варыянт: *жэ́ла жэ́то з ус'і́ме*. Дзеяслоўныя формы тыпу *лята́ць* *лята́юць* вымаўляюцца з націскам на першым складзе асновы: *ла́тате* *ла́тайут'*. Дзеясловам *хадзі́ць*, *насі́ць* у першай асобе адзіночнага ліку характэрны адметныя формы: *хожу́*, *ношу́*. Інфінітыў дзеяслова *расказа́ць* а таксама зваротны дзеяслоў *смя́цца* ў трэцяй асобе адзіночнага ліку адзначаны з фанематычнымі варыянтамі: *ро́ска́зываете*; *смі́е́цца*. У выразе *гадзі́ннік (часы) вісі́ць* дзеяслоў *вісе́ць* у трэцяй асобе множнага ліку мае наступны лексікаграфматычны выгляд: *часе́ віс'ат'*.

Адрозніваюць і вылучаюць вывучаемую гаворку і разнастайныя лексічныя асаблівасці: *Ала́н'а* 'Алена', *ба́л'ка* 'бэ́лька', *боро́вое* *жэ́т* буйно́е чорнае зерне ў коласе жыта', *боро́да* 'няжжатагая лапінка жыта', *боро́зні'е* 'баразна', *бул'ка* 'бу́рбалка, бу́рбалкі', *бу́н'ка* 'збан (высокая гліняная пасудзіна, якая звужаецца ўверх і мае звычайна ручку)', *бус'ок*, *бус'кó* 'бусел', *бус'ок*, *бус'к* *кл'око́че* 'бусел клякоча', *бу́сн'авка* 'порхаўка (шарападобны грыб, мякаць якога пры высыханні ператвараецца ў цёмны пыл)', *білы хрэб* 'баравік', *быч'ёлко* 'пугаўё (драўлянае дзяржанне, да якога прымацоўваецца пуга)', *ва́пно*, *хла́нка* 'вапна', *во́вчэ*, *ове́ччэ*, *жаб'ёчэ* *хрыбе́* 'неядомыя грыбы', *во́ло* 'валлё', *во́лочэ́те* 'баранаваць', *вул'шэ́на* 'вольха, алешына', *выдыра́те зы́мл'у под по́ле* 'абрабіць новае поле', *вы́лкэ* 'вілы', *вы́митат'* 'вымятаць', *вы́рэ́н'ка* 'сплечены з бяросты кошык з накрыўкай', *вём'* 'вымя (у каровы)', *вэ́чажкэ* 'мякаць унутры гарбуза', *в'і́юн* 'уюн', *ха́нде* 'індык', *ха́рабэ́на* 'рабіна', *хо́йдашка* 'арэлі', *хо́ко* 'адтуліна ў жорна ручным млыне, куды сыпалі збожжа', *хо́рых* – *вількізаші́н* 'загон, вялікі частак зямлі, поля', *хрэ́ва* 'пропуск у кашэнні', *д'о́вба́к* 'дзюба ў птушак', *Дме́т'ор* 'Дзмітрый', *до́вба́шка* 'даўбешка (круглае палена з патончаны канцом-дзяржаннем для расколвання, убівання чаго-небудзь, у штык-небудзь; невялікая доўбня)', *до́ткну́тыс'а* 'дакрануцца', *ды́жэ* 'ку́б

(дзежка і пад. з вушкамі і векам для захоўвання салёнага сала)', *дыры́в'ённы* 'драўляны', *йе́жык* 'вожык', *йёсла* 'дзясна́, дзясны́', *жураве́не* 'журавіны́', *жыро́ло* 'джала (у пчалы)', *жырыбе́* 'жарабя́', *завыва́н н'е бора́дэ* 'абрад пасля заканчэння жніва́', *захра́не й'цо́* 'аплодненае яйцо́', *запараза́те фартуха́* 'надзець і завязаць фарту́х', *запліта́те* 'заплятаць', *зато́ўка* 'здор (нутранае свіное сала)', *зброде́те* 'нанесці шкоду пасевам', *здо́ро* 'ніжняя частка снапа́', *зыла́пуха* 'недаспелыя плады́', *зылі́нке* 'зялёнкі (ядомыя пласціністыя грыбы з зялёнай ці зеленавата-бурай шапкай)', *каха́н* 'калодзежны журавель (агульная назва)', *каплу́н* 'страва, прыгатаваная з кавалкаў хлеба і малака́', *каплё́чка* 'драўляныя надмагільныя помнікі ў выглядзе хатак', *карто́пли* 'бульба́', *ква́шыльна* 'халадзец, квашаніна́', *кві́тка* 'мяцёлка, колас на просе, аўсе́', *кльо́н'а* 'рыбалоўная снасць', *клу́н'а* 'гумно́', *кляка́те* 'глытаць, каўтаць', *кна́был* 'палачка для вязання снапоў', *кнур* 'кныр (самец хатняй свінні)', *ко́взил'ка* 'коўзанка (расчышчанае роўнае месца, пакрытае лёдам, для катання; каток)', *ко́лысо* 'кола́', *копе́ца* 'капа сена́', *корна́тки* 'кароткі́', *корова́те* 'здзіраць кару з дрэва́', *коро́ва шкідна*, *хыдка́йа* 'шкадлівая карова́', *коро́ста* 'кастрыца (адходы лёну і канпель, якія атрымліваюцца пасля перацірання і трапання)', *кот'ахе́* 'суквецце на арэшніку, вольсе і інш. дрэвах', *коц'уб'ка*, *коцуба́* 'качарга́', *коц'убн'ік* 'качарэжнік (месца каля печы, дзе стаяць качэргі)', *крыша́не* 'бульбяны́ суп, звычайна засквараны салам', *кубаса́* 'калбаса, кілбаса́', *куза́ка*, *куза́ке* 'казяўка, кузурка (усякае маленькае, дробнае насякомае)', *куры́ца пло́ха* 'рахманая курыца (пра курыцу, якая не баіцца чалавека – ручная, свойская)', *кута́с'а (л'ёнта)* 'кута́с (пучок нітак, звязаных разам на канцы, для ўпрыгожання чаго-небудзь)', *кучка́* 'ямка, выемка ў печы́', *кин'* *натурлы́вы* 'конь натурысты́', *кішка́ м'аўчэ́т* 'кошка мяўкае́', *ла́сыце* 'узоры ад марозу на акне́', *лата́т* 'лотаць', *лата́те* 'латаць, лаціць', *лукашы́* 'буякі, дурніцы́', *лысе́це* 'лісічкі (ядомы пласціністы грыб жоўтага колеру)', *л'убе́не мн'ёсо* 'нятлустае смачнае мяса́', *мура́ха* 'мурашка́', *му́сыт* 'мабыць', *мутэ́те*, *обма́н'увате* 'хлусіць, маніць, падманваць', *мидвід'* 'мядзведзь', *на́наве́це* 'штаны́', *напрошкэ́* 'напрасткі́', *наруб'* 'драўляныя надмагільныя помнікі ў выглядзе калод', *нару́чце* 'бярэмя́', *обло́на* 'каўнер у кажусе́', *обложне́й дож'дэж'* 'абложны дождж (які пакрывае ўсё неба, зацяжны)', *обыра́йут' л'он на хрыбыны́* 'абдзіраць на грэбені лён', *оже́на* 'ажыны́', *Олыксий* 'Аляксе́й', *о́мате* 'буйныя адходы пры ачыстцы абмалочанага збожжа́', *оп'длу́шке* 'палу́каш, палу́кашак (плецены караб, які ўстаўляецца ў драбіны воза або сані)', *оса́ныца* 'вусень', *ослы́н* 'услон', *от'оса́* 'атосы (драцяныя з жалезных прутаў або раменныя цяжы, што ідуць ад верхняга канца аглоблі да за́гваздкі)', *нажу́р* 'ногаць, пазногаць', *пацо́лнух* 'сланечнік', *п'йе́ўка* 'п'яўка́', *п'ёр'іе* 'лісце цыбулі́', *плим'ённик* 'пляменнік', *плим'ённица́*

‘пляменніца’, *плэсн’ак* (*áip*) ‘аёр (расліна з доўгім мечапалобным лісцем і тоўстым паўзучым карэнішчам, якая мае своеасаблівы востры пах)’, *пабáчытыс* ‘сустрэцца’, *пóвóдын* ‘поўдзень’, *подстыж’іе* ‘месца, дзе сталяў стажок’, *полóн’а* ‘палонка’, *полумн’е* ‘полымя’, *пóноче* ‘цёмна’, *пóрцьыа* ‘чарка (невялікая шкляначка, часта на ножцы, прызначаная для піцця спіртных напой)’, *постолé* ‘пасталы, лапці’, *пóтак* ‘сукала (старадаўняя прылада для насуквання нітак на цэўкі)’, *прач* ‘апалонік (хвастатая лічынка жабы)’, *прольі́* ‘лівень’, *протыка́те* ‘працякаць’, *пре́хрúдок* ‘мясцовасць, “прамежкавая” паміж балотам і грудом’, *пудлóна* ‘падлога’, *пúха* ‘пятка, тупы канец яйца’, *пидзылі́нке* ‘падзялёнка, падзялёнкі (ядомы пласціністы грыб з шапкай ад светла-шэрай да брудна-шэрай афарбоўкі)’, *питу́х* ‘певень’, *пырывысло* ‘перавясла’, *пырысла́не сала* ‘свіное сала з пластамі, слаямі мяса’, *пычурка* ‘шампіньён’, *романа́ц* ‘рамонак’, *рышáт’аха* ‘рашэтнік (ядомы губчасты грыб карычневага колеру)’, *свéне хрúкайут* ‘свінні рохкаюць’, *сморка́ч* ‘самец авечкі (некастрыраваны)’, *снýtей* ‘хвароба ў выглядзе сажы ў коласе’, *солóмн’анка* ‘матрац, набіты сенам, саломай’, *со́нычко* ‘сонейка’, *спывáты* ‘спяваць’, *страмéна* ‘драбіны (прыстаўная лесвіца)’, *стру́на* – *мо́кре*, *болóтн’аве м’ісце* ‘невялікі лужок, балотца, сенажаць’, *стúбло* ‘сажалка (невялікі вадаём)’, *стúпын* ‘крок’, *сúдо́на* ‘мяцеліца’, *су́пл’акé* ‘ледзяшы’, *сырой’на* ‘сыраежка’, *с’и’дóбне хрыбе́: куз’л’акé, хúбе* ‘ядомыя грыбы’, *сéтн’ак* ‘сітняк (сітнік), балотніца (расліна з гладкімі бязлістымі трубчастымі сцяблінкамі, якая расце на балоцістых месцах)’, *таба́к, тытúн* ‘тутунь, тытун’, *то́ўча* ‘таўчоная бульба (пюрэ)’, *тúрка* ‘тарка (прадмет кухоннага ўжытку для раздраблення, расцірання, напрыклад, бульбы)’, *тыпа́р* ‘сёння’, *узда́чка* ‘аброць’, *хвасо́л’а, боб* ‘фасоля’, *хвойíна* ‘хвоя’, *ц’íха* ‘палатняя коўдра’, *цыба́х* ‘кветканоснае сцябло ў цыбулі’, *цыдéлок* ‘цадзілка (кавалак палатна, марлі і пад. або іншае прыстасаванне для працэджвання малака ці якой-небудзь вадкасці)’, *цыковáте соба́ку* ‘цкаваць сабаку’, *часнéк* ‘часнок’, *чытéте* ‘чапаць’, *чыры́з мист* ‘цераз мост’, *чыры́н* ‘чарэнь’, *шво́раб* ‘верабе́й’, *шкара́л’уна* ‘шкар-лупіна, цвёрдая абалонка яйца’, *шкварка* ‘скварка’, *шпáна* ‘стрэмка’, *шпы́л’кé* ‘іглападобнае лісце на елцы’, *штéрхате* ‘штёрхаць’, *шчав’йúх* ‘шчаўе’, *шчыбыра́ц* ‘чабор’, *шчы́л’убына* ‘шчыліна’, *шы́хл’а* ‘ліхаманка (хваравіты стан, які суправаджаецца гарачкай і трасцай)’, *йуц* ‘страўнік у кабана, свінні’ [3; 7; 9; 11; 12].

Такім чынам, гаворка в. Завялёўе Драгічынскага раёна характарызуецца значнай колькасцю фанетычных, марфалагічных і лексічных асаблівасцей і адносіцца да тараканскіх гаворак, аднаго з чатырох асобных тыпаў (разнавіднасцяў) заходнепалескіх, або загародскіх, гаворак [4, с. 25–27; 5, с. 218; 6, с. 150–153, 201–214].

Літаратура

1. Булыка, А.М. Гістарычная марфалогія беларускай мовы / А.М. Булыка, А.І. Жураўскі, І.І. Крамко ; пад рэд. А.І. Жураўскага. – Мінск : Навука і тэхніка, 1979. – 328 с.
2. Гароды і вёскі Беларусі : энцыклапедыя. – Мінск : БелЭн, 2006. – Т. 3, кн. 1: Брэсцкая вобласць / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – 528 с. : іл.
3. Дыялекталагічны атлас беларускай мовы / Р.І. Аванесаў [і інш.] ; Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства ; пад рэд. Р.І. Аванесава. – Мінск : АН БССР, 1963. – [2] с., VIII, 338 к.
4. Клімчук, Ф.Д. Гаворкі Заходняга Палесся: фанетычны нарыс / Ф.Д. Клімчук ; рэд. М.І. Талстой ; Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства. – Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – 126 с.
5. Клімчук, Ф.Д. Заходнепалескія гаворкі / Ф.Д. Клімчук // Беларуская мова : энцыклапедыя / пад рэд. А.Я. Міхневіча ; рэдкал.: Б.І. Сачанка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1994. – С. 218–219.
6. Крывіцкі, А.А. Дыялекталогія беларускай мовы : дапам. для філал. спецыяльнасцей ВНУ / А.А. Крывіцкі. – Мінск : Выш. шк., 2003. – 293 с.
7. Лексічны атлас беларускіх народных гаворак : у 5 т. / Акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства ; пад рэд. М.В. Бірылы, Ю.Ф. Мацкевіч. – Мінск : Фонд фундам. даслед. Рэсп. Беларусь, 1993–1998. – 5 т.
8. Памяць: Драгіч. р-н : гіст.-дак. хронікі гарадоў і р-наў Беларусі / уклад. С.А. Супрун ; рэдкал.: Я.Я. Аляксейчык [і інш.]. – Мінск : БелТА, 1997. – 572 с.
9. Расліны свет: тэматычны слоўнік / склад. В.Дз. Астрэйка [і інш.] ; навук. рэд. Л.П. Кунцэвіч, А.А. Крывіцкі. – Мінск : Беларус. навука, 2001. – 655 с.
10. Самуйлік, Я.Р. Гаворкі Выганаўскага Палесся : лінгвіст. атлас для студэнтаў філал. фак. ун-та / Я.Р. Самуйлік ; Брэсц. дзярж. ун-т. – Брэст : БрДУ, 2009. – 199 с.
11. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства ; пад агул. рэд. А.А. Атраховіча. – Мінск : БелСЭ, 1977–1984. – 5 т.
12. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – Мінск : БелЭн, 1996. – 784 с.
13. Янкоўскі, Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы : вучэб. дапаможнік для філал. фак. пед. ін-аў / Ф.М. Янкоўскі. – 2-е выд., выпр. і дап. – Мінск : Выш. школа, 1983. – 271 с.